

Koning Frits

en de houten sabel van

Tekst: Petra Visser

Er was eens een koning, die heette Frits, de ouwe Frits. Hij had een prachtige lijfwacht. Daar kon niet zomaar iedereen bijkomen! Alleen hele flinke, jonge kerels. Ze hadden het goed bij die lijfwacht, maar toch waren ze niet allemaal tevreden. En soldaten klagen nou eenmaal veel. Verklikkers vertelden het aan de koning en die dacht: “Dat zal ik eens onderzoeken.”

En hij verkleetde zich en ging erop uit; de mensen herkenden hem niet. Hij ging naar een cafeetje waar vaak soldaten kwamen. En daar zat er inderdaad eentje, we zullen hem maar Jan noemen, te praten en te drinken met wat kooplui. Frits ging erbij zitten en trakteerde hen. Hij begon een praatje en vroeg: “Waar ben je soldaat?” “Bij de ouwe Frits” zei Jan. “En heb je het daar naar de zin?” “Och, dat gaat wel. Het is een beste kerel, maar de soldij is zo laag. De laatste week van de maand zit ik altijd op zwart zaad.” “Zo zo, en waarvan betaal je dan die biertjes?” “Ja, dat zal ik je vertellen, ik heb mijn sabel verpand.” “Zo zo,” zei de koning, “is dat niet gevaarlijk? Wat als er inspectie gehouden wordt en ze komen erachter?” “Ja ja, daar heb ik op gerekend. Ik heb een houten sabel gemaakt die precies in de schede past. En ik heb hem goed gepoetst. Je kunt er niks van zien, dat hij niet echt is.” “Zo zo,” zei de koning en hij lachte met de anderen mee.

Een uurtje later zei de koning: “Nou moet ik er weer eens vandoor.” En hij betaalde en ging. Onderweg dacht hij: “Die knaap moet ik eens te pakken nemen.” Hij overlegde met zijn officieren en ze spraken af dat de koning inspectie zou houden. Met een soldaat moest afgesproken worden dat hij zijn spullen heel slecht in orde zou hebben. Die soldaat zou naast Jan gezet worden. Als de koning dan op inspectie kwam zou hij die soldaat er al gauw uitpikken. En dan zou de koning zo kwaad worden dat hij zou zeggen: “Hij moet maar onthoofd worden.” En dat moest Jan dan doen, die naast hem stond.

De inspectie kwam. Al gauw had de

koning de soldaat eruit gepikt die zijn spullen zo slecht in orde had. En de koning werd heel erg kwaad. En hij zei tegen Jan: “Trek je sabel en sla zijn hoofd eraf.” Wat schrok Jan! “Och Sire,” zei hij, “dat kan toch niet, dat is toch te erg, z’n hoofd eraf, daarvoor, dat gaat toch niet!” Maar de koning werd nog kwader. Tenminste, hij deed net alsof. En hij schreeuwde: “Het is hij of

*Het graf van Frederik II de Grote met aardappels
(bron: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Friedrich_der_grosse_grab.jpg)*

jij!” Toen werd Jan nog banger en riep: “Als het dan toch moet dan hoop ik dat Onze Lieve Heer mijn sabel in hout verandert!” Hij trok zijn sabel, zwaaide hem in het rond, sloeg en... hij was van hout. En hij zei tegen de koning: “Sire, zie je nou wel!” De koning en de officieren lachten zich half dood en de koning zei: “Jan, je hebt het goed gespeeld.” En niemand kreeg straf.

Dit verhaal is in december 1964 opgetekend door de verzamelaar M. Dinnissen in het Gelderse dorp Gendt. Het verhaal werd destijds in dialect verteld door arbeider en boer G. Peters (geboren in 1902). Dit type verhaal, over een zwaard dat zogenaamd in hout verandert, is ook drie keer in Fries-

land opgetekend, maar voor de rest van Nederland is Dinnissen de enige verhalenverzamelaar die het heeft weten op te tekenen. Varianten van dit verhaal komen verder verspreid voor in heel Europa met uitlopers naar Rusland, het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

De hoofdpersoon van deze versie van het verhaal is Koning Frits, de ouwe Frits. Dit was koning Frederik II de Grote van Pruisen (1712-1786), die in de Duitse verhalen vaak ‘Alter Fritz’ wordt genoemd. Als ‘Oude Frits’ figureerde hij vaak als hoofdpersoon in anekdotische en humoristische volksverhalen, soms ook in Nederland. Veel van deze verhalen komen echter, net als het verhaal hierboven, niet overeen met de historische werkelijkheid.

De meeste verhalen over hem komen voort uit oudere verteltradities en werden bijvoorbeeld ook al over zijn vader, Frederik Willem I, verteld. Zijn vader werd bijvoorbeeld de ‘Soldatenkoning’ genoemd, en Frederik II figureert vaak in verhalen over soldaten. Er bestaan echter ook verhalen die wel verband houden met de historische Frederik II.

Koning Frits is in veel verhalen die over hem verteld worden een vriendelijke koning die dicht bij zijn volk staat. Hij gaat in veel van deze verhalen, net zoals in het verhaal hierboven, incognito door het land om te kijken wat er speelt en is erg rechtvaardig. Dit motief, van een koning die zich vermomd onder de mensen begeeft, komt ook terug in verhalen over zijn vader. Het komt voort uit een traditie die helemaal teruggaat op Alexander de Grote. Verkleed als arbeider of boer komt hij achter de misstanden in zijn land en

de soldaat

Koning Frits, ofwel Frederik II de Grote van Pruisen (1712-1786)
(bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Frederik_II_van_Pruisen)